

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de Türkçe dışındaki dillerde anadilde eğitimin olmaması, özellikle Kürtçe (Kurmancî ve Kirmanckî) üzerindeki baskı ve yasaklar, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana önemli bir sorun alanı olmaya devam etmektedir. Anadilde eğitimin yasaklı olma hali ile birlikte kamusal alanda Kürtçe’ye yönelik giderek artan baskı ve yasaklar son dönemlerde pek çok alanda daha da görünür olmaya başlaması tehlikeyi gözler önüne sermektedir. Bu tutum Türkçe dışındaki dillerin yok olma tehlikesini beraber getirmektedir. UNESCO, 1999 yılında 21 Şubat’ı Dünya Ana Dili Günü olarak ilan ederek halkların dil ve kültür hakkını desteklemiştir. Ancak dünya genelinde hala 6900’den fazla dil bulunmasına rağmen, tekçi ve otoriter yönetimlerde anadilde eğitimin olmaması, çocukların eğitim olanaklarından yoksun bırakılması nedenleriyle birçok dilin yok olma tehdidi altında olduğu belirtilmektedir. Başta Kürtçe (Kurmancî ve Kirmanckî) olmak üzere konuşulan anadillerde eğitim, öğretim olanakları yaratılmadığı, hatta yasaklandığı için, bu diller de büyük tehlike altındadır.

Anadilde eğitim alamayan çocukların okullarda yaşadıkları pedagojik ve psikolojik sorunların tespit edilerek alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi ve anadil hakkı üzerindeki engellerin tüm boyutlarıyla araştırılması ve önündeki engellerin kaldırılması amacıyla Anayasa’nın 98’inci, İç tüzüğün 104’üncü ve 105’inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim.

Nejla Demir

Ağrı Milletvekili

GEREKÇE ÖZETİ

Türkiye’de yaşayan başta milyonlarca Kürtler olmak üzere anadili Türkçe olmayan bütün yurttaşların en temel hakkı olan anadilinde eğitim talebi, on yıllardır sistematik bir şekilde yok sayılmakta, çeşitli yasaklar ve idari engellerle baskı altına alınmaktadır. Oysa anadilinde eğitim hakkı, evrensel hukuk normları, insan hakları sözleşmeleri ve demokratik toplumların temel değerleri açısından vazgeçilmezdir. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana devlet eliyle uygulanan tekçi ve asimilasyoncu politikalar, Türkiye’deki çokdilli, çokkültürlü toplumsal yapıyı inkâr etmeye dayalı bir anlayışın sonucudur. Kürtçe başta olmak üzere anadilinde eğitim hakkı tanınmadığı için milyonlarca çocuk, kendi ana dili ile eğitim alma hakkından mahrum bırakılmakta ve bu durum ciddi bir pedagojik, psikolojik ve sosyokültürel tahribata yol açmaktadır.

Devletin yüz yılı aşkın bu asimilasyon politikasına karşın anadilde eğitim talebi yüksek oranda olması söz konusu politikalara karşı toplumsal bir direniş olduğu açıkça görülürken çocuklarda anadilini konuşma oranının giderek azalması başta Kürtçe (Kurmancî ve Kirmanckî) olmak Türkçe dışındaki dillerin zaman içinde yok olmasına dair tehlikeyi açıkça işaret etmektedir. Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi, 28 Ocak- 11 Şubat 2025 tarihleri arasında 22 kentte (Diyarbakır, İstanbul, Ankara, İzmir, Erzurum, Adıyaman, Van, Mardin, Urfa, Bingöl, Ağrı, Antalya, Mersin, Şırnak, Bursa, Antep, Batman, Hakkâri, Dersim, Malatya, Adana ve Siirt) yaşayanların katılımıyla Türkiye’de “Türkçe Dışında Konuşulan Anadillerin Kullanım Düzeyi ile Anadillerine İlişkin Talep ve Eğilimler” anketine göre katılımcıların yüzde 97,8’i çocuğunun anadilinde eğitim almasını istiyor. Anket sonuçları, yaş küçüldükçe anadilini konuşanların oranlarının düştüğünü ortaya koymaktadır. UNESCO’nun verilerine göre Türkiye’de 18 dilin yok olma sürecine girdiği belirtilmektedir. Eğer anadil eğitimi anayasal olarak güvence altına alınmazsa, birçok dilin geleceğinin tehlikede olduğu ifade edilmektedir. Özellikle Zazaca (Kirmanckî), Lazca, Hemşince gibi dillerin yanı sıra Ladino, Gagavuzca, Romanca, Batı Ermenicesi, Turoyo, Pontus Yunancası, Abazaca, Adigece, Abhazca, Kabardey-Çerkes dillerinin kırılğan diller kategorisinde olduğu vurgulanmaktadır.

UNESCO 21 Şubat 2002 tarihinde yayınladığı Dünya Dilleri Atlası’nda dünyada konuşulan 6.000 dilin yarısının yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğuna dikkat çekerken özellikle yerel dillerin yaşam alanı bulması için söz konusu dillerin eğitim dili olmasını ve resmi dil olarak kabul edilmesini teşvik etmektedir. Türkiye’nin aksine çok dillerin konuşulduğu birçok ülke, kendi ülkelerinde bulunan farklı dilleri koruma altına alırken, dillerin yaşaması için ise

dilleri resmi olarak kabul ediyor ve eğitim dili olarak yaşamasını sağlıyor. Bu anlamda BM üyesi 194 ülkeden 113'ünde birden çok resmi dil var. Örneğin Bolivya Çokuluslu Devleti'nde İspanyolca, Guarani, Aymara ve Quechua'yı da kapsayan 36 resmi dil Anayasa'da tanımlanırken, Çin Halk Cumhuriyeti'nde 51, Hindistan'da 36, Rusya'da 34, İtalya'da 11, Filipinler'de 17, Güney Afrika'da 11 dil resmi dil ya da bölgesel resmi dil olarak bulunmaktadır. Yine Irak'ta Arapça, Kürtçe, Türkmençe ve Süryanice resmi dil olarak kabul edilirken, Kürdistan Bölgesel Yönetim'inde ise Kürtçe, Arapça, Türkmençe, Süryanice ve Ermenice olmak üzere 5 dil resmi olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de Türkçe dışındaki dillerin yasaklı olma sorunları çözmediği gibi sorunları daha da derinleştirmektedir. Türkiye'de 2024 – 2025 eğitim ve öğretim yılında anadilde eğitim temel bir sorun olarak devam etmektedir. Özellikle anadilini eğitimde kullanamayan anadili Türkçe olmayan öğrenciler, okula başladıkları anda hem dersleri hem de Türkçeyi aynı anda öğrenmek zorunda kalmaktadır. Türkçe bildiği halde anadilinde eğitim alamayan öğrenciler doğal asimilasyona maruz kalarak kültürel ve kimliksel kayıp yaşayıp psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Aynı zamanda kendini ifade edemeyen öğrencilerde ortaya çıkan başta güven kaybı olmak üzere bu durumu tetikleyen birçok nedenden dolayı zamanla çocukların eğitim sürecinden kopmasına neden olmaktadır. Örneğin, öğrencilerin eğitim sürecinde kopması ile ilgili Ağrı ili özelinde bakıldığında okul terkinin en çok yaşandığı illerin başında Ağrı ili gelmektedir. 2023 yılı TÜİK verilerine göre Ağrı ili 7,4 yıl ortalama ile eğitim süresi en düşük olan il olurken Ağrı'yı Urfa, Muş ve Van takip etmektedir. Bu veriler açıkça okul teklerle ilişkinin anadilde eğitim görülmemesinin doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sonucun asıl nedeni devletin başta ağrı olmak üzere özellikle Kürtlerin yoğun yaşadığı illerde eğitim de fırsat eşitliği sağlanamamış olmasıdır. Ana dilinde eğitim alma imkanından mahrum bırakılan anadili Türkçe olmayan çocuklar eğitim hayatlarına 1-0 olarak başlamak zorunda kalmaktadırlar.

Anadilinde eğitim alamayan öğrenciler bu fırsat eşitsizliğinin yarattığı açığı kapatmak mümkün olmamakla birlikte bu durum sadece Kürt öğrenciler için bir bütün olarak eğitimin sonuçlarına olumsuz olarak yansımaktadır. Bilimsel araştırmaların da ortaya koyduğu üzere anadili eğitim dilinin dışında tutulan öğrenciler; gelişim sürecinin bir dönemini yitirme, sosyalleşmede eksiklik, kimlik bozulması, kültürel değerlerine katkıda bulunmama, çevreden izole olma, güvensizlik duygusu, kendisi ile ilgili konuşmaları olumsuz değerlendirme, uyumsuz olma, ötekileştirilme ve dışlanma, okul programını geriden takip etme, öğretmeni anlayamama ve

kendini ifade edememe, alay konusu olma ve hor görülme gibi olumsuz durumlar yaşayabilmektedir.

Bugün Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) açıkladığı 2022 yılı PISA sonuçlarına göre Türkiye, öğrencilerin akademik başarı durumlarına göre benzer okullarda ve okul türlerinde yer alıp almadıklarını gösteren akademik kapsayıcılık endeksinde 37 OECD ülkesi arasında 35. sırada yer alırken benzer bir şekilde, sosyal kapsayıcılık endeksinde Türkiye 36 OECD ülkesi arasında 32. sırada yer alıyor. Bu sonuçlar anadilde eğitimin yasal güvenceye alınarak verilmediği ülkelerin uluslararası değerlendirme programlarındaki sıralaması ibret veridir. Özellikle bu sonuçların Kürtlerin yaşadığı bölgelerde daha kötü olmasının en temel nedeni Kürt çocukların anadilde eğitim hakkından yoksun bırakılmasıdır.

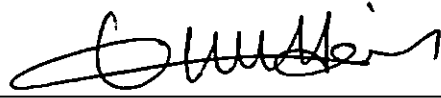
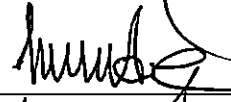
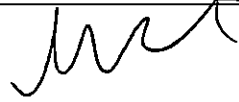
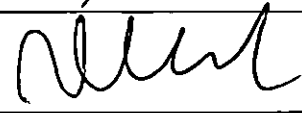
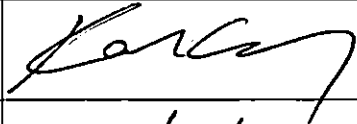
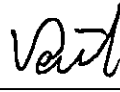
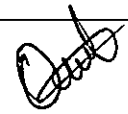
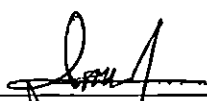
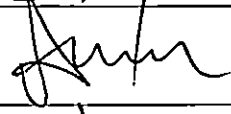
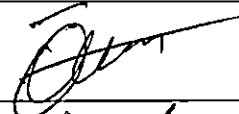
GEREKÇE

Türkiye'de yüz yılı aşan asimilasyon politikasına karşı anadilinde eğitim hakkı; Kürtlerin (Kurmancî ve Kirmanckî) başta olmak üzere Lazların, Çerkezlerin, Asuri – Süryani – Keldanilerin ve Mihellemilerin siyasal ve toplumsal alandaki en temel talebidir. Kürtlerin eğitim talebine karşı geçmişte olduğu gibi 22 yıllık AKP iktidarının da cevabı, Kürtçe anadilde eğitim veren okulları ve kreşleri, Kürt dili çalışmaları yapan İstanbul Kürt Enstitüsü ve Kürdi Der'i kapatmak, Kürtçeye katkı sunan akademisyenleri ihraç etmek ve Kürtçe öğretmenleri atamamak olmuştur. Buna karşın büyük bir reform olarak lanse edilen seçmeli Kürtçe dersleri ve Kürtçe yayınlar ise sembolik olmanın ötesine geçememiştir. Hatta bu baskılar batı illerinde sokaklarda Kürtçe konuşanların linçe uğraması, Kürtçe halay çekenlerin ve Kürtçe müzik yapan sanatçıların göz alınmasına kadar geniş bir alanda kendisini açıkça göstermektedir. Bu anlamda devletin, Kürtçeye yönelik "resmî olmayan" sert tutumları çoğunlukla yasal olarak kısıtlanmasa da fiili baskılarla devam ettiğini göstermektedir. Kürtçe müzik, kültürel etkinlikler ve dil kurslarına yönelik baskılar, tutuklamalar ve soruşturmalar artarak devam etmektedir. 2024 yılında da Kürtçe konuşma, müzik dinleme ve Kürtçe müzik eşliğinde halay çekme gerekçesiyle pek çok gözaltı ve tutuklama oldu. Bu örneklerden birkaçına bakıldığında;

- Diyarbakır'da 24 Eylül'de Mezopotamya Dil ve Kültür Araştırma Derneği (MED-DER), Payîz Pirtûk ile Anka Dil ve Sanat Eğitim Kooperatifi ile çok sayıda eve yapılan baskınlarda 30 kişi gözaltına alındı.
- 28 Temmuz'da İstanbul'da farklı tarihlerdeki düğünlerde Kürtçe şarkılar eşliğinde halay çektikleri gerekçesiyle gözaltına alınan 18 kişiden 11'i tutuklandı.
- İçişleri Bakanlığı talimatıyla Van, Diyarbakır, Mardin, Batman ve Karakoçan gibi kentlerde yaya yolundaki Kürtçe "Hedî" (Yavaş) ve "Peşî Peya" (Önce Yaya) uyarıları silindi.

Ez cümle, çatışma ve asimilasyon odaklı politikaların çözüm olacağına dair olan tutumdan bir önce vazgeçilmesi ve barışa giden yolun yeniden inşa edilmesi Türkiye halklarının asli talebi ve ihtiyacıdır. Dolayısıyla Kürt sorunu başta olmak üzere tüm toplumsal meselelerin çözümü için sivil ve demokratik siyasetin önündeki engellemeler bir an önce kaldırılmalıdır. Kalıcı bir barış ve onurlu bir yaşam için bir an evvel Kürt diline yönelik engellemelere son verilmeli, eğitimin her kademesinde anadilinde eğitim hakkı tanınmalı ve Kürtçe (Kurmancî ve Kirmanckî) resmi dil olarak kabul edilmelidir.

Tüm bu gerekçelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde Kürtçe (Kurmancî ve Kirmanckî) başta olmak üzere Türkiye'de konuşulan ana dillerin önündeki engellerin neler olduğunun araştırılması, yasaklanan anadillerin ortaya çıkardığı toplumsal maliyetlerin neler olduğunun ortaya çıkarılması ve bu sorunlara çözüm üretilmesi amacıyla bir araştırma komisyonu kurulması gereklidir.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	G. Otlar
3	MAHMUT DİNDAR	VAN	
4			
5	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
6	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
7	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	Ö. Sakı
8	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	A. Doğan
9	MEHMET RÜŞTÜ TIRYAKİ	BATMAN	
10	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
11	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
12	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
13	ŞEVİLAY ÇELENK	DİYARBAKIR	
14	YILMAZ HUN	IĞDIR	
15	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
16	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
17	ALİ BOZAN	MERSİN	
18	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	A. Kaya
19	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
20	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	